
В ТЪРСЕНЕ НА МЕЖДУОБЩИНСКА ДАНЪЧНА КОНКУРЕНЦИЯ – СЛУЧАЯТ НА БЪЛГАРИЯ

Доц. д-р Людмил В. Найденов¹
*Икономически университет – Варна,
катедра „Финанси“*

Резюме: В разработката се извеждат специфичните особености на междуобщинската данъчна конкуренция, нейните позитиви и рискове. Анализира се данъчната политика на българските местни власти и се дискутират факторите, които ограничават междурегионалната данъчна конкуренция в нашата страна. На базата на конкретни данни относно динамиката на ставките на основни местни налози се доказва липсата на целенасочена политика по привличане и задържане на данъчна база посредством манипулация на данъчните ставки. Заключават се, че в България данъчните размери на местните налози най-често са осреднени между нормативно дефинираните горна и долна граница. Доказва се, че ниската стойност на съотношението приходи и помощи, постъпили в бюджетите на общините/БВП, не стимулира предприемачите, водени от различията в абсолютната сума на местните данъци, да инвестират в конкретна юрисдикция.

Ключови думи: междурегионална данъчна конкуренция, общински приходи, местни данъци, фискална децентрализация.

JEL: H71, H72.

Дефинирането на понятието данъчна конкуренция между отделните териториални структури, от една страна, и очертаването на неговите специфични характеристики, граници, предимства и недостатъци – от друга, е сложен процес. Данъчната конкуренция може да се определи като възможност, всяка структура, била тя държава или община, самостоятелно да определя както данъчната база, така и данъчния размер, т.е. да провежда такава данъчна политика, в основата на която е

---

¹ E-mail: lnaydenov@ue-varna.bg

поставена относително мобилна данъчна база, привличана и поддържана чрез целенасочени промени в облагаемата основа, данъчните ставки и предоставяните преференции. Междурегионалното съперничество, от своя страна, най-често предполага стратегически промени в данъчните размери, поради обстоятелството, че местните правомощия при дефиниране на облагаемата база и облекченията в повечето страни са обект на рестрикции. В рамките на горните уточнения *обект и предмет* на настоящата разработка са съответно междуобщинската данъчна конкуренция и проявленията на процеса в България. *Изследователската теза се свежда до становището, че териториалните структури в България имат ограничени възможности, но и едновременно с това (и по-важно) слабо желание да провеждат целенасочена стратегически ориентирана политика на данъчна конкуренция.*

Като суверенно право на страните и юрисдикциите да дефинират параметрите на фискалната си политика, данъчната конкуренция е свързана с движението на капитал, стоки, услуги и хора към държавите и териториалните структури с по-широки данъчни облекчения или по-ниски данъчни ставки. Това движение, разгледано като конкурентно предимство в условията на пазарна икономика, води (при равни други условия) до понижаване цените на публичните стоки и услуги, намалява безработицата, ограничава проявите на „сивия сектор”. Широко прокламираните ползи от регионалната данъчната автономност пряко зависят от това „местните власти едновременно да имат правомощия да решават колко ще увеличават приходите (чрез повишаване на ставките – Л.Н.) и да бъдат открито отговорни пред собствените си жители за това, че го правят” (Bahl, R. and Bird, R., 2008, p. 8). Ненапразно Пиер Гарело обвързва конкуренцията със свободата (Гарело, П., 2007, с. 2). Освен това данъчните намаления, корелирайки пряко с конкуренцията в сферата на фискалната политика, имат за възможен (но не гарантиран) резултат повишаване темповете на икономически растеж, увеличаване на инвестициите, подобряване работата на администрацията, което от своя страна е предпоставка за постигане на благоприятна бизнес среда и за повишаване на ефективността на функциониране на публичния сектор (Gurgur, Shah, 2005; Wilson, Wildasin, 2001). Поддържането на добре работещи законодателни, изпълнителни и съдебни органи, ограничаването на бюрокрацията, повишаването на качеството на предлаганите здравни, образователни, културни услуги и инфраструктура, при равни други условия, изискват продължителни и последователни усилия, а следователно и изпълнение на заложените в приходната страна на държавния и общинските бюджети финансови параметри. На тази основа е логично да се предположи, че структурите с по-високи данъчни размери имат по-добре

развити социални системи и поддържат по-високо качество на предлаганите публични блага. При цитираното допускане евентуалното снижаване на данъчната ставка и/или разширяване на кръга от данъчни облекчения би било равностойно на намаляване дохода на глава от населението. Следователно данъчната конкуренция между отделните териториални структури е желана и необходима, при *условие* че различните в регионален разрез данъчна основа и данъчни размери, като база за определяне на данъчното задължение, не оказват негативно влияние върху относителния дял на собствените постъпления в структурата на бюджетните приходи на съответната юрисдикция и в същото време водят до подобряване на бизнес средата и инвестиционните перспективи пред съответния регион, на инфраструктурата и качеството на местните публични блага.

Известно е, че данъчното задължение се изчислява като произведение между данъчната основа и данъчния размер. Следователно анализът на *данъчната конкуренция между отделните териториални структури в България* изисква отчитане на възможността, местните органи на власт и управление да влияят върху всеки от двата елемента, формиращи данъчното задължение.

Данъчната основа, като елемент, определящ величината на дължимия данък, е различна за основните местни налози, към които се отнасят: данък върху недвижимите имоти, данък върху наследствата, данък върху даренията, данък при възмездно придобиване на имущество, данък върху превозните средства, патентен данък, туристически данък. Нормативната регламентация на първия елемент, формиращ данъчното задължение, е ясно разписана в Закона за местните данъци и такси, където точно са дефинирани обектите на облагане и възможностите за данъчни облекчения. Законодателно са определени и обектите, които се освобождават или не се облагат със съответния местен данък. Следователно *българските общини нямат възможност да влияят върху величината на данъчната основа*, която, както вече отбелязахме, е един от елементите, определящи абсолютната сума на конкретния местен данък. Това е напълно закономерно, като се има предвид, че съгласно Закона за публичните финанси структурата на общинския бюджет включва местни данъци – „при условия, по ред и в граници, установени със закон” (Закон за публичните финанси, чл. 45, ал. 1). Централизираното определяне на данъчната база дава основание да се заключи, че правомощията на държавата, в лицето на нейния законодателен орган, са по-големи от тези на общинския парламент.

Налага се изводът, че *данъчната основа на местните данъци не е инструментариум, който общинските администрации могат да изпъл-*

зват за подобряване на своите конкурентни предимства. Нещо повече, този елемент на данъчното задължение не дава отговор на въпроса, коя община предоставя на инвеститорите по-добри условия за бизнес. Следователно за данъчна конкуренция между териториалните структури, разгледана като възможност българските общини да определят самостоятелно данъчната си база, не може да се говори. Независимо от посоченото следва да се уточни, че законодателно регламентираната методика за определяне на данъчната основа на отделните местни данъци е предпоставка за различна абсолютна сума на данъчното задължение. Доказателство в това отношение е обстоятелството, че данъчната оценка за недвижимите имоти в селата и малките населени места е по-ниска от тази в юрисдикциите с център областните центрове и столицата. Патентният данък, от своя страна, се диференцира в зависимост от местонахождението на обектите, а корабите, ветроходните и моторните яхти не могат да се разглеждат като обект на облагане във всички общини. Следователно *редът, условията и обхватът на данъчната основа на местните данъци са законово регламентираны, но определената на основата на нормативна регламентация облагаема база за едни и същи обекти може да е различна за отделните юрисдикции* и да резултира в различни по обем общински постъпления.

Вторият основен елемент, определящ величината на данъчното задължение, е *данъчният размер*. В България за данъчна конкуренция между отделните териториални структури може да се говори след промяната в Конституцията от 2007 г. Съгласно чл. 141 ал. 3 от Основния закон на страната „Общинският съвет определя размера на местните данъци при условия, по ред и в границите, установени със закон” (Конституция на Република България, чл. 141, ал. 3). Предоставената възможност на местните парламенти да определят данъчните размери на местните данъци е първата стъпка към създаването на условия за данъчна конкуренция между общините. Веднага следва да се отбележи обаче, че движението на данъчните ставки е ограничено от регламентираните в Закона за местните данъци и такси долна и горна граница на тези ставки. Отговорът на въпроса, дали законодателната инициатива за промяна в Конституцията и в ЗМДТ пряко корелира с данъчната конкуренция между местните юрисдикции, изисква анализ на динамиката на данъчните размери в отделните териториални структури по видове местни данъци (вж. Таблица 1).

Анализът на данните, свързани с *величината на данъчната ставка за нежилните имоти на юридическите лица*, дава основание да се направят няколко по-важни изводи и обобщения. При нормативно регламентирана долна и горна граница на данъка върху недвижимите

имоти съответно 0,1 и 4,5 на хиляда, средно за всички териториални структури в България данъчният размер за 2012 г. е 1,69 на хиляда, за 2013 г. – 1,77 на хиляда, за 2014 г. – 1,77 на хиляда и за 2015 г. – 1,79 на хиляда. *Следователно динамиката на данъчната ставка за анализирания данък е в много тесни граници, при това значително над долната граница от 0,1 на хиляда.*

Най-висок ръст бележи данъчната ставка на данъка върху нежилищните имоти на юридическите лица в юрисдикцията с център Плевен – от 1,73 на хиляда през 2012 г. тя достига 2,75 на хиляда през 2015 г. (ръст 59%). За юрисдикцията с център Ямбол движението на данъчната ставка е в границите от 1,28 на хиляда през 2012 г. до 1,87 на хиляда (ръст 46%) през 2015 г. В териториалната структура с център В. Търново за анализирания период ръстът на данъчния размер за данъка върху недвижимите имоти е 11%, за юрисдикциите с център Видин и Пазарджик този ръст е съответно 10% и 15%.

В териториалната структура с център Сливен данъчната ставка за данъка върху нежилищните имоти на юридическите лица намалява от 1,86 на хиляда през 2012 г. до 1,48 на хиляда за 2015 г. Незначително намаление на данъчния размер за анализирания период има и в юрисдикцията с център Стара Загора. През 2015 г. данъчната ставка върху нежилищните имоти на юридическите лица е най-ниска в териториалната структура с център Русе – 1,31 на хиляда и най-висока в юрисдикцията с център В. Търново – 2,22 на хиляда. Следователно динамиката в размера на данъчната ставка по отделни териториални структури за 2015 г. е незначителна и се колебае в тесни граници.

За столицата данъчният размер на данъка върху нежилищните имоти на юридическите лица не се променя и за анализирания период е 1,88 на хиляда. Не се променя и размерът на данъка върху недвижимите имоти в община Разград – за периода 2012–2015 г. същият е 2,1 на хиляда. За юрисдикциите с център Благоевград, Бургас, Варна, Монтана, Русе, Шумен, Силистра движението на данъчната ставка за анализирания данък е в много тесни граници.

Анализът на данните от Таблица 1, свързани с *данъчната ставка за данък върху превозните средства и леките автомобили с мощност над 74 kW до 110 kW*, дава основание да се заключи, че *измененията на данъчния размер по отделни териториални структури са незначителни*. Нещо повече – за редица юрисдикции ставката за налога върху превозните средства с дефинираните мощности за анализирания период е една и съща. Така например за юрисдикцията с център Благоевград тя е 1,18 лв. на kW, за териториалната структура с център Видин данъчната ставка е 1,13 лв. на kW, за юрисдикцията с център Добрич – 1,48 лв. на kW,

Таблица 1. Данъчни ставки на избрани местни данъци
в България 2012–2015 г.

Наименование	Данъчна ставка за данък върху недвижимите нежилищни имоти на юридически лица, ‰				Данъчна ставка за данък върху превозните средства и леките автомобили с мощност над 74 kW до 110 kW, лв./kW			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Благоевград	1.35	1.34	1.35	1.35	1.18	1.18	1.18	1.18
Бургас	1.57	1.59	1.59	1.59	1.53	1.54	1.54	1.54
Варна	1.97	1.99	2.00	2.00	1.59	1.58	1.52	1.52
В. Търново	2.00	2.18	2.22	2.22	1.46	1.48	1.50	1.50
Видин	1.49	1.61	1.61	1.64	1.13	1.13	1.13	1.13
Враца	1.83	1.83	1.83	1.89	1.20	1.17	1.18	1.18
Габрово	1.51	1.55	1.55	1.55	1.14	1.14	1.15	1.15
Добрич	1.41	1.46	1.46	1.46	1.48	1.48	1.48	1.48
Кърджали	1.64	1.63	1.74	1.76	1.23	1.25	1.25	1.25
Кюстендил	1.49	1.52	1.52	1.52	1.16	1.17	1.17	1.17
Ловеч	1.92	2.04	2.04	2.04	1.30	1.23	1.27	1.27
Монтана	1.66	1.68	1.68	1.68	1.11	1.15	1.15	1.15
Пазарджик	1.56	1.79	1.79	1.79	1.16	1.18	1.18	1.18
Перник	1.75	1.87	1.87	1.87	1.38	1.36	1.36	1.36
Плевен	1.73	2.83	2.83	2.75	1.16	1.17	1.16	1.16
Пловдив	1.51	1.71	1.72	1.79	1.27	1.54	1.53	1.53
Разград	2.01	2.01	2.01	2.01	1.37	1.37	1.37	1.37
Русе	1.28	1.31	1.31	1.31	1.11	1.11	1.11	1.11
Силистра	1.69	1.68	1.67	1.67	1.29	1.29	1.29	1.29
Сливен	1.86	1.48	1.48	1.48	1.25	1.25	1.25	1.25
Смолян	1.65	1.81	1.82	1.82	1.20	1.19	1.18	1.18
София (столица)	1.88	1.88	1.88	1.88	1.38	1.38	1.38	1.38
София	1.86	1.98	1.98	1.95	1.17	1.18	1.17	1.17
Стара Загора	1.45	1.46	1.43	1.43	1.39	1.39	1.39	1.39
Търговище	1.28	1.31	1.38	1.38	1.35	1.36	1.36	1.36
Хасково	1.98	1.95	1.90	1.90	1.40	1.39	1.40	1.40
Шумен	1.70	1.70	1.70	1.73	1.38	1.38	1.38	1.38
Ямбол	1.28	1.78	1.87	1.87	1.14	1.39	1.39	1.39
България	1.69	1.77	1.77	1.79	1.32	1.35	1.35	1.35

Източник: Институт за пазарна икономика.

за териториалната структура с център Русе – 1,11 лв. на kW. Данъчната ставка за данък върху превозните средства с мощност над 74 kW до 110 kW в юрисдикциите с център Разград, Силистра, София, Стара Загора за периода 2012 – 2015 г. също е постоянна и нейният размер е съответно 1,37 лв. на kW, 1,29 лв. на kW, 1,38 лв. на kW, 1,39 лв. на kW.

Анализът на данните относно данъчната ставка за данък върху превозните средства и леките автомобили с мощност над 74 kW до 110 kW показва също така, че за 2015 г. данъчният размер е най-нисък в юрисдикцията с център Русе – 1,11 лв. на kW и най-висок в териториалната структура с център Бургас – съответно 1,54 лв. на kW. Ставката в териториалната структура с център Бургас е с 39 % по-висока от тази в Русе, което дава основание да се заключи, че *разликата между най-високия и най-ниския размер на ставката за анализирания данък не е голяма*. Това, от една страна. От друга, отчитайки обстоятелството, че долната и горната граница за данъка върху превозните средства и леките автомобили с мощност над 74 kW до 110 kW са съответно 1,10 лв. на kW и 3,30 лв. на kW, може да се обобщи, че за всички общини ставката е много под регламентираната от ЗМДТ горна граница.

Данните от Таблица 2 дават възможност да се анализира динамиката на данъчната ставка на друг местен данък – *годишният патентен налог за търговия на дребно до 100 кв м търговска площ, при най-добро местонахождение на обекта*. Средно за всички юрисдикции в България динамиката на данъчния размер за годишния патентен данък при посочените параметри се колебае в тесни граници – от 13,04 лв. на кв м през 2012 г. до 12,72 лв. на кв м през 2015 г. Закономерно обаче при съпоставка на данъчните размери за отделните юрисдикции разликата е значителна и достига повече от 400%. Така например патентният данък е най-висок в столицата – 20,00 лв. на кв м и най-нисък в юрисдикциите от Северозападна България – 4,53 лв. на кв м търговска площ във Видин и 5,12 лв. на кв м търговска площ в Монтана. В същото време динамиката в размера на данъчната ставка за годишния патентен данък за търговия на дребно до 100 кв м търговска площ, при най-добро местонахождение на обекта, за всяка териториална структура през периода 2012–2015 г. е *незначителна*. За териториалната структура с център Бургас от 14,86 лв. на кв м през 2012 г. данъчният размер достига 14,60 лв. на кв м през 2014 и 2015 г., за Търговище изменението е от 9,03 лв. на кв м търговска площ през 2012 г. до 8,88 лв. на кв м през 2014 г. и 2015 г. И за двете юрисдикции изменението на данъчния размер е в посока намаление, макар и в много тесни граници. За териториалните структури с центрове Враца и Габрово данъчната ставка за периода 2012–2015 г. е неизменна – съответно 6,84 лв. на кв. м. търговска площ и 8,29 лв. на кв. м. търговска

Таблица 2. Данъчни ставки на избрани местни данъци в България
2012–2015 г.

Наименование	Данъчна ставка за годишен патентен данък при търговия на дребно до 100 кв м търговска площ – при най-добро местонахождение на обекта, лв./кв м				Данъчна ставка за данък при възмездно придобиване на имущество, %			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Благоевград	11.36	11.21	11.22	11.22	1.96	1.97	1.96	1.96
Бургас	14.86	14.91	14.60	14.60	2.53	2.57	2.57	2.57
Варна	16.72	16.54	16.54	16.54	2.61	2.62	2.62	2.62
Велико Търново	11.98	12.00	12.02	12.02	2.49	2.55	2.60	2.60
Видин	4.33	4.53	4.53	4.53	2.54	2.55	2.55	2.55
Враца	6.84	6.84	6.84	6.84	2.30	2.29	2.29	2.29
Габрово	8.29	8.29	8.29	8.29	2.06	2.15	2.15	2.15
Добрич	9.67	8.69	8.70	8.70	2.82	2.92	2.92	2.92
Кърджали	8.03	8.03	8.03	8.10	2.46	2.48	2.48	2.48
Кюстендил	11.04	9.96	10.05	10.05	2.03	2.06	2.06	2.06
Ловеч	10.93	10.52	10.52	10.40	2.19	2.30	2.30	2.30
Монтана	4.77	5.12	5.12	5.12	2.35	2.39	2.42	2.42
Пазарджик	9.35	9.05	9.05	9.05	2.32	2.70	2.70	2.70
Перник	6.63	9.89	9.88	9.88	2.29	2.08	2.08	2.08
Плевен	9.32	9.23	9.24	9.24	2.75	2.78	2.78	2.77
Пловдив	13.88	13.25	13.12	13.12	2.35	2.41	2.41	2.42
Разград	9.14	9.15	9.15	9.15	2.51	2.51	2.51	2.51
Русе	14.20	13.32	13.36	13.36	2.18	2.20	2.20	2.20
Силистра	8.16	8.07	7.95	7.95	2.34	2.32	2.31	2.31
Сливен	9.79	9.80	9.80	9.80	2.69	2.69	2.69	2.69
Смолян	7.67	7.49	7.56	7.56	2.44	2.48	2.43	2.43
София (столица)	20.00	20.00	20.00	20.00	2.50	2.50	2.50	2.50
София	10.46	10.03	8.81	8.87	2.47	2.56	2.56	2.54
Стара Загора	13.69	13.73	13.76	13.76	1.80	1.80	2.26	2.26
Търговище	9.03	8.87	8.88	8.88	2.24	2.23	2.23	2.23
Хасково	13.53	13.19	12.65	12.65	2.48	2.47	2.51	2.51
Шумен	5.93	9.14	9.13	8.97	2.60	2.58	2.58	2.60
Ямбол	8.19	8.20	8.20	8.20	2.03	2.36	2.55	2.55
България	13.04	12.77	12.72	12.72	2.38	2.43	2.44	2.46

Източник: Институт за пазарна икономика.

площ. Ръстът на данъчната ставка за годишния патентен данък за търговия на дребно през периода 2012–2015 г. е най-висок в юрисдикцията с център Шумен – 51% и юрисдикцията с център Перник – 49%.

Посоченото по-горе дава основание да се заключи, че данъчните ставки са по-високи в големите териториални структури като София, Бургас, Варна, Пловдив, и много по-ниски за малките юрисдикции като Видин, Враца, Монтана. Тук е мястото да се уточни, че ниският размер на патентния данък (за търговия на дребно до 100 кв м търговска площ, при това за най-добро местонахождение) не може да се разглежда като конкурентен фактор, който привлича инвеститори към тези региони.

Отговорът на въпроса относно наличието или отсъствието на данъчна конкуренция между отделните териториални структури изисква анализ и на величината на *данъка при възмездно придобиване на имущество*. Данъчният размер на анализирания данък (вж. Таблица 2) средно за всички юрисдикции в нашата страна се движи в границите от 2,38 на сто през 2012 г., 2,44 на сто през 2014 г. и 2,46 на сто през 2015 г. *По отделни юрисдикции за периода 2012–2015 г. динамиката е незначителна* и се движи в порядъка от 1% до 25%. Най-нисък е данъчният размер при възмездно придобиване на имущество в юрисдикцията с център Благоевград – 1,96 на сто, а най-висок в териториалната структура с център Добрич – 2,92 на сто. Веднага следва да се отбележи, че съгласно разпоредбите на ЗМДТ при възмездно придобиване на имущество общинският съвет определя данъчния размер в границите от 0,1% до 3%. Следователно за юрисдикцията с център Добрич той е почти на горната граница. Очертаната динамика в данъчните размери по отделни териториални структури отново не дава основание да се постулира, че инвеститорите, водени от различните размери на данъчните ставки при възмездно придобиване на имущество, ще насочат капитала си към юрисдикциите, чиито местни парламенти са определили по-ниски размери на ставките.

Дефинирането на данъчната конкуренция между общините като суверенно право на териториалните общности сами да определят както данъчната основа, така и данъчния размер, дава основание да се обобщи, че *за подобна конкуренция в България трудно може да се говори*. Териториалните общности, както вече аргументирахме, нямат възможност да влияят върху нормативно регламентираната в ЗМДТ данъчна база. Това, от една страна, от друга – те имат правомощия да променят размера на данъчната ставка при законово фиксирани долна и горна граница. Анализът на данните, свързан с данъчните размери на основните местни данъци, показва обаче, че *през периода 2012–2015 г. не се наблюдават съществени промени по отношение на анализиранияте местни данъци*.

Така например юрисдикцията с център Кюстендил променя размера на данъчната ставка за недвижими имоти от 1,49 на хиляда през 2012 г. на 1,52 на хиляда през 2013 г. и запазва този размер до 2015 г. (увеличение 2%). Юрисдикцията с център Силистра намалява същия данък от 1,69 на хиляда през 2012 г. на 1,68 на хиляда (намаление 0,6%) през 2013 г. и 1,67 на хиляда през 2014 г. и 2015 г. (намаление в сравнение с 2013 г. 0,6%). Подобна е тенденцията и в измененията на данъчните размери за останалите местни данъци. Размерът на данъчната ставка за данък върху превозните средства и леките автомобили с мощност над 74 kW до 110 kW за юрисдикция с център Търговище от 1,35 лв./kW през 2012 г. достига 1,36 лв./kW (увеличение 0,7%) и остава непроменен до 2015 г. Измененията в патентния данък за търговия на дребно по отделни юрисдикции също следва да са определят като незначителни, каквато е и динамиката в размера на данъка при възмездно придобиване на имущество.

Данъчната конкуренция между териториалните структури следва да се обвързва не само с броя и посоката на изменение на данъчните ставки, но и със значението на динамиката на тези ставки за промяна в данъчното задължение при всеки конкретен местен данък. Незначителните промени на данъчните размери за местните данъци в отделните териториални структури, при равни други условия, водят до незначителни изменения в данъчното задължение. Нещо повече – за редица юрисдикции ставката за анализирания местни данъци е една и съща. На практика това означава, че производението между данъчната основа и данъчния размер не се променя и, при равни други условия, трудно могат да се намерят аргументи, с които да се обоснове наличието на данъчната конкуренция между юрисдикциите в България. Изводът се потвърждава и от незначителните различия между размерите на данъчната ставка за местните данъци между отделните общини. Следователно *местните структури в България не използват определянето на данъчния размер като конкурентно предимство*, свързано с привличане на инвеститори и създаване на по-благоприятна среда за развитие на бизнеса.

Изследването на данъчната конкуренция между общините изисква отговор и на въпроса доколко високите, респ. ниските размери на местните данъци корелират пряко с решенията на инвеститорите да започнат бизнес в конкретна юрисдикция. Важно значение при отговора на този въпрос има анализът на данните, свързани с относителния дял на БВП, който преминава през общинските бюджети, представен чрез съотношението *Приходи и помощи в общинските бюджети/БВП*. В съответствие с националната практика *анализираните местни приходи заемат нисък относителен дял спрямо БВП*, а следователно и спрямо да-

нъчните постъпления в публичния сектор. Така например за периода 2012–2015 г. абсолютната сума на приходите и помощите, акумулирани в общинските бюджети, се движи в тесни граници – от 1 687,9 млн. лв. през 2012 г. до 1 945, 0 млн. лв. през 2015 г. (Доклад по отчета за изпълнението на държавния бюджет на Република България, 2012 г., 2013 г., 2014 г., 2015 г.) В тесни граници се движат и стойностите на съотношението Приходи и помощи, постъпили в общинските бюджети/БВП. Анализираното съотношение се изменя от 2,05% през 2012 г. до 2,23% през 2014 г. В същото време за периода 2012–2015 г. бюджетните взаимоотношения на общините с Централния бюджет имат по-високи абсолютни стойности в сравнение с местните приходи и помощи, а следователно и по-високи относителни тегла спрямо БВП. Така например бюджетните взаимоотношения на общините с Централния бюджет в абсолютна сума за 2013 г. са 2 594,5 млн. лв., а за 2015 г. – съответно 2 482,3 млн. лв. Съотношението Бюджетни взаимоотношения на общините с Централния бюджет/БВП за анализираните две години е съответно 3,16% и 2,8%. Интерес представлява и друг момент – в нашата страна „е налице сравнително нееластична, спрямо макроикономическата цикличност на развитието, политика на трансфери” (Захариев, А., с. 23).

Цитираните данни категорично доказват факта, че *собствените приходи на българските общини са недостатъчни и местните власти са поставени в зависимост от централни субсидии*. В този смисъл *фискалните изравнявания* (в т.ч., когато са без връзка с конкретната динамика на макроикономическата конюнктура) *са фактор за ограничаване на междуобщинската данъчна конкуренция в България* и следователно се явяват алтернатива на подобен тип политика.

Решенията на инвеститорите да започнат или да продължат бизнеса си в конкретна юрисдикция, не зависи единствено от данъчните размери, обхвата на базата или на облекченията, но също така корелира и с *фискалната тежест на облагането*. Това е закономерно, като се има предвид, че „функционирането на публичния сектор в условията на фискална децентрализация рефлектира пряко върху финансовата самостоятелност, устойчивост и инвестиционна активност и косвено – върху жизнения стандарт на общините.” (Павлова, М., с 43). Плащането на данъците намалява разполагаемия доход на физическите и юридическите лица, т.е. на тези, които понасят данъчната тежест. Конкретните значения на представените в Таблица 1 и Таблица 2 ставки категорично аргументират извода, че *заплащането на местни данъци в България не представлява значителен разход за данъкоплатците – физически и/или юри-*

*дически лица*². Или казано с други думи акумулирането на местните приходи не натоварва значително фирмените и домакинските бюджети. Ето защо *високите, респ. ниските размери на местните данъци не корелират пряко с решенията на инвеститорите да започнат или да релокират своя бизнес в определен регион на България*. Така например ниските данъчни ставки за патентния данък при търговия на дребно в юрисдикциите с центрове Видин, Враца и Монтана и високите ставки за този данък в София–град не стимулират предприемачите, в първия случай да инвестират, а във втория да мигрират. Всъщност внимателният анализ на изследваните зависимости налага заключението, че връзката е в обратна посока – инвестициите и добрата бизнес среда определят данъчния размер, а на тази основа и величината на местните данъци. От своя страна определящи за започване на бизнес в конкретна териториална структура са такива фактори като състояние на местния пазар, качество на инфраструктурата, равнище на безработица и квалификация на трудовите ресурси, степен на развитие на здравните, образователните, културните и т.н. услуги.

Всичко посочено по-горе дава основание да се направят следните *по-важни изводи и обобщения*:

Първо, облагаемата основа на местните данъци в България се дефинира в съответствие със ЗМДТ. Териториалните структури не разполагат с правомощия за влияние върху нейното определяне, а следователно и върху нейната величина, дори чрез определени данъчни облекчения. Следователно българските общини са лишени от възможността да придобиват конкурентни предимства чрез изменения в данъчната база.

Второ, данъчните размери на местните данъци се дефинират от общинските съвети при регламентирани от ЗМДТ долна и горна граница. Независимо от предоставената относителна свобода при определяне на ставките (при отчитане на специфичните характеристики на региона и поставените от органите на местното самоуправление цели), измененията на данъчните размери на местните данъци от всяка отделна юрисдикция (динамика по хоризонтала) са незначителни. Минимална е и разликата в данъчните размери по вертикала, т.е. между отделните региони. Ставките най-често са осреднени между горната и долната граница, като няма случай, същите да са фиксирани на една от тези граници.

---

² Заслужава да се отбележи, че съотношението между приходите от налози върху собствеността и БВП в България е 2,5 пъти по-ниско от средното за ЕС, а показателят постъпления от данъци върху собствеността/данъчни приходи общо в публичния сектор заема стойности 2 пъти по-ниски от средните за ЕС. В рамките на ЕС плащането на данък върху притежаваното имущество изземва около 3% от разполагаемия годишен доход, а в нашата страна същият показател заема стойности под 0,5%.

Трето, финансовата самостоятелност на българските общини е силно ограничена, доказателство за което е ниският относителен дял на собствените местни приходи спрямо БВП и на съотношението местни данъчни постъпления/данъчни приходи в публичния сектор. Този факт, както и относително ниската фискална тежест на местните данъци, не стимулират предприемачите и физическите лица, водени от различията в абсолютната сума на данъчното задължение, да релокират дейността си или да мигрират.

Използвани източници

- Брусарски, Р., Захариев, А., Манлиев, Г. (2015). Финансова теория. Велико Търново: Фабер.
- Гарело, П. (2007). Нека приветстваме данъчната конкуренция. Бюлетин за ниски данъци: бр. 18., ISSN 1313-0544.
- Доклад по отчета за изпълнението на държавния бюджет на Република България за съответните години.
- Закон за местните данъци и такси. Обн. ДВ, бр. 117 от 10 декември 1997 г., последно изм. и доп. ДВ. бр. 97 от 6 декември 2016 г.
- Закон за публичните финанси. Обн. ДВ, бр. 15 от 15.02.2013 г., последно изм. и доп., бр. 43 от 7.06.2016 г.
- Захариев, А. (2012). Фискална децентрализация и финансово управление на общините в България. Свищов: АИ „Ценов”.
- Конституция на Република България. (1991). Последно изм. и доп. ДВ. бр. 100 от 18 декември 2015 г.
- Павлова, М. (2016). Фискалната децентрализация в България – финансови ефекти и регионални аспекти. сп. „Народностопански архив”, бр. 4.
- Радулова, А. (2011). Бюджетно салдо и бюджетен дефицит – причинно-следствени връзки, Икономиката и управлението в XXI век - решения за стабилност и растеж : Международ. юбил. науч. конф. – Свищов: 8-9.11 : Сб. докл.
- Регионални профили: препоръки за развитие. (2015). ИПИ.
- Bahl, R., Bird, R. (2008). Subnational Taxes in Developing Countries: The Way Forward // Institute for International Business Working Paper №16.
- Blöchliger, H., Pinero-Campos, J. (2011). Tax Competition Between Sub-Central Governments. // OECD Network on Fiscal Relations across Levels of Government, COM/СТРА/ECO/GOV/WP 13.

- Brueckner, J. (2004). Fiscal Decentralization with Distortionary Taxation: Tiebout vs. Competition. // *International Tax and Public Finance*, №11.
- Gurgur, T., Shah, A. (2005). Localization and Corruption: Panacea or Pandora's Box? // *World Bank Policy Research Working Paper* №3486, Jan.
- McLure, C. (2007) Tax Assignment Problem: Conceptual and Administrative Considerations in Achieving Subnational Fiscal Autonomy, Hoover Institution, Stanford California: Stanford University.
- Wilson, J., Wildasin, D. (2001). Tax Competition: Bane or Boon. // Office of Tax Policy Research/Institute for Fiscal Studies conference, "World Tax Competition," May 24-25, 2001, London, UK. (<http://www.bus.umich.edu/otpr/WP2001-11paper.pdf>).

НАРОДНОСТОПАНСКИ АРХИВ

ГОДИНА LXX, КНИГА 4 – 2017

СЪДЪРЖАНИЕ

Стоян Проданов

Обезщетенията за неимуществени вреди от пътни инциденти – етични и финансови измерения / 3

Людмил В. Найденов

В търсене на междуобщинска данъчна конкуренция – случаят на България / 16

Валентин Милинов

Росица Радоева

Човешките ресурси в областна администрация – финансови, управленски и организационни аспекти / 30

Пламен М. Павлов

Иновационните стратегии в индустриални предприятия от Варненска област / 45

Пламен Димитров

Моделиране на принудителната заетост на непълно работно време и срочен трудов договор на младите и възрастните лица в България / 61

Този брой се издава с финансовата подкрепа на Фонд „Научни изследвания” към МОН по одобрен проект на Редакционния съвет с № НП 04/68 по конкурс „Българска научна периодика – 2016”.

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор
Проф. д-р Георги Иванов – зам. главен редактор
Проф. д-р Йордан Василев
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Румен Лазаров
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Анатолий Асенов
Доц. д-р Пресияна Ненкова

МЕЖДУНАРОДЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р ик.н. Михаил А. Ескиндаров – Ректор на Финансовия университет при Правителството на Руската федерация – федерална държавна образователна институция за професионално образование, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. Лестър Лойд-Ризън – Директор на Центъра по международен бизнес към Международното бизнес училище Ашкрофт, Кембридж, Великобритания
Проф. Кен О’Нийл – Ръководител на катедра по предприемачество и развитие на малкия бизнес към Департамента по маркетинг, предприемачество и стратегии на Университет Ълстер, Северна Ирландия
Проф. Ричард Торп – Бизнес школа на Университета Лийдс, професор по развитие на управлението, зам.-директор на Киурт институт, Лийдс, Великобритания
Проф. д-р ик.н. Андрий Крисоватий – Тернополски национален икономически университет, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Григоре Белостечник – Ректор на Молдовската академия за икономически изследвания, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Йон Кукуй – Президент на Сената на Университета Валахия – гр. Търговище, Румъния, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Михаил Ив. Зверяков – Ректор на Одеския държавен икономически университет, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Олена Непочатенко – Ректор на Умански национален аграрен университет (Украйна)
Проф. д-р ик.н. Дмитрий Лукьяненко – Първи зам.-ректор по научно-педагогическа и научна работа, Киевски национален икономически университет „Вадим Гетман” (Украйна)

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Елка Узунова – координатор и ръководител на екипа
Ст. преп. Даниела Стоилова – превод на английски език
Ст. преп. Румяна Денева – превод на английски език
Ст. преп. Маргарита Михайлова – превод на английски език
Ст. преп. Иванка Борисова – превод на английски език
Ст. преп. Венцислав Диков – стилев редактор на английски език

Адрес на редакцията:

5250 Свищов, ул. „Ем. Чакъров” 2
Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор
☎ (+359) 889 882 298
Деяна Веселинова – технически секретар
☎ (+359) 631 66 309, e-mail: nsarhiv@uni-svishtov.bg
Албена Александрова – компютърен дизайн
☎ (+359) 882 552 516, e-mail: a.aleksandrova@uni-svishtov.bg

© Академично издателство „Ценов” – Свищов

© Стопанска академия „Димитър А. Ценов” – Свищов

ISSN 0323-9004

НародноСТОПАНСКИ архив

Свищов, година LXX, книга 4 - 2017

**Обезщетенията за неимуществени вреди
от пътни инциденти – етични и финансови
измерения**

**В търсене на междуобщинска данъчна
конкуренция – случаят на България**

**Човешките ресурси в областна
администрация – финансови,
управленски и организационни аспекти**

**Иновационните стратегии
в индустриални предприятия
от Варненска област**

**Моделиране на принудителната заетост
на непълно работно време и срочен трудов
договор на младите и възрастните лица
в България**

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“

СВИЩОВ

Изисквания при депозиране на статии за сп. „Народно стопански архив”

1. Обем: статии от 12 до 25 страници

2. Депозиране на материалите: на хартиен носител и в електронен вид като приложен файл на E-mail: NSArhiv@uni-svishtov.bg

3. Технически изисквания:

- изпълнение Word 2003 (минимум);
- размер на страницата – А4, 29-31 реда и 60-65 знака на ред;
- разстояние между редовете 1,5 lines (At least 22 pt);
- шрифт – Times New Roman 14 pt;
- полета – Top - 2.54 cm; Bottom - 2.54 cm; Left - 3.17 cm; Right - 3.17 cm;
- номерация на страницата – долу вдясно;
- текст под линия – размер 10 pt;
- графики и фигури – Word 2003 или Power Point.

4. Оформление:

- наименование на статията, име на автора, академична длъжност, научна степен – шрифт Times New Roman, 14 pt, с големи букви Bold – центрирано;

- наименование и адрес на местоработата; телефони за контакти и E-mail;

- резюме на български език в обем до 15 реда; ключови думи – от 3 до 5;

- **JEL** класификация на публикациите с икономически характер (<http://ideas.repec.org/j/index.html>);

- основен текст (изложение);

- таблиците, графиките и фигурите се вграждат софтуерно в текста (да позволяват езикова корекция и превод на английски). Цифрите и текстът вътре в тях се изписват с шрифт Times New Roman 12 pt;

- формулите се създават с Equation Editor.

5. Правила за цитиране: от 01.01.2017 г. в периодичните издания на СА „Д. А. Ценов” – Свищов за библиографско цитиране на информационни източници ще се използва **APA Style**. Неговите изисквания са поместени тук: <http://www.uni-svishtov.bg/default.asp?page=page&id=71> и тук: <http://www.apastyle.org/>.

Всеки автор носи отговорност за отстояваните идеи, съдържанието и техническото оформление на своя текст.

6. Ръкописите на нехабилитирани преподаватели се придружават от препис на протокол от катедрата, обсъдила и предложила научната разработка за публикуване.

От 1 януари 2017 г. заглавието на списанието на английски език е „Economic Archive”, като заменя транслитерираното наименование “Narodnostopanski archiv”, използвано до края на издателската 2016 г.

Авторите на публикуваните материали на страниците на списание „Народно стопански архив” носят отговорност за тяхната автентичност.

От Редакционния съвет

www.uni-svishtov.bg/NSArhiv